

*Altrhapsodie 1869 Joh. Brahms
Tekst uit Harzreise - Winterreise (Goethe)*

*Aber abseits, wer ist's?
Ins Gebüsch verliert sich sein Pfad,
Hinter ihm schlagen
Die Sträucher zusammen,
Das Gras steht wieder auf,
Die Öde verschlingt ihn*

*Ach, wer heilet die Schmerzen
Des, dem Balsam zu Gift ward?
Der sich Menschenhass
Aus der Fülle der Liebe trank?
Erst verachtet, nun ein verächter,
Zehrt er heimlich auf
Seinen eignen Wert
In ungnügender Selbstsucht*

*Ist auf deinem Psalter,
Vater der Liebe,
ein Ton seinern Ohre vernehmlich,
So erquickte sein Herz!*

*Öffne den umwölkten Blick
Über die tausend Quellen
Neben dem Durstenden
In der Wüste!*

Brahms werd geboren op 7 mei 1833 te Hamburg. Cossel en Marxsen waren zijn eerste leraren; al vroeg dirigeerde hij een mannenkoor en schreef hij zijn eerste composities. Om zijn ouders financieel te helpen speelde hij in kroegen en gaf hij pianoles, terwijl hij zijn algemene muzikale vorming door zelfstudie eigen maakte.

Door de Hongaarse violist Joachim te begeleiden leerde hij de zigeuner-muziek kennen. Brahms had enkele vrienden voor het leven zoals Joachim, Clara Schumann en dirigent Hans von Bülow. Aanvankelijk behoorde ook Liszt tot zijn vrienden, maar al gauw ging hij die te teatraal vinden. Hij ondertekende zelfs een petitie tegen de "toekomstmuziek" van Liszt en Berlioz (niet tegen die van Wagner!), wat hem later nog duur zou komen te staan.

In Detmold was hij drie jaar hofpianist en wilde hij nadien dirigent van de Philharmonie van Hamburg worden, maar toen dat mislukte, verhuisde hij naar Wenen als vrij kunstenaar. Op zijn eerste concerten oogstte hij veel succes met werken van Bach, Schumann en eigen werk. Zijn carrière ontwikkelde zich snel en hij werd een veel gevraagd solist en begeleider in heel Europa.

Hij dirigeerde de "Wiener Singakademie" en de "Gesellschaft für Musikfreunde", maar nergens beviel hem het dirigeren langer dan enkele jaren. Toch is die ervaring met koren van groot belang geweest voor zijn vocale composities. Hij kon het zich veroorloven aantrekkelijke aanbiedingen aan zich te laten voorbijgaan, door de goede betrekkingen die hij onderhield met zijn uitgevers.

Over zijn verhouding met Clara Schumann is al veel geschreven. Zelf trouwde hij nooit, naar eigen zeggen uit schrik dat een eventuele vrouw de aanvankelijke fiasco's van zijn muziek niet zou verdragen. Aan de verhouding met de vijfentwintigjarige Agathe von Siebold maakte hij echter zelf een einde "omdat hij geen knellende banden kon verdragen". Zoals zijn Deutsches Requiem een antwoord was op de dood van zijn moeder, zo was de sombere Altrapsodie (1869) het resultaat van zijn liefde voor de dochter van Robert en Clara Schumann, Julie. Hij hield die liefde zo geheim dat Robert en Clara Schumann huwelijksplannen voor Julie maakten zonder ook maar een idee te hebben van Brahms' gevoelens. Zijn pijn kan haast voelbaar worden gehoord aan het begin van de rapsodie.

De tekst van Goethe waar Brahms troost uit putte en die hem tot deze compositie inspireerde, is de psalm van eenzaamheid, waar Goethe echter niet in de ik-, maar in de hij-vorm schrijft over zijn verlatenheid en hoop. Het gaat om het volgende gebed:

Ist auf deinem Psalter
Vater der Liebe, ein Ton
Seinem Ohre vernehmlich,
So erquicke sein Herz!

Brahms droeg deze Altrapsodie in 1869 op aan het verloofde paar. Zij begrepen er natuurlijk niks van, zo zwaarmoedig als het was, maar Clara begreep hem wel en was diep getroffen. Brahms had hier gezegd wat hij met woorden niet kon.